

Een taal voor competenties als ruggengraat voor de onderwijskolom

‘Te veel knellingen’

Eindelijk moeten we eens gaan werken aan een doorlopende leerlijn in de hele groene sector, vindt lector Frank de Jong, omdat dat we dat nog steeds niet voor elkaar hebben. Met het ruggengraatproject wil hij een taal ontwikkelen die competenties kan beschrijven voor de hele onderwijskolom.

“Nog steeds is er geen doorlopende leerlijn in de onderwijskolom van vmbo-mbo-hbo-universiteit”, vertelt lector Frank de Jong als hij uitlegt wat het ruggengraatproject inhoudt. “Daar moeten we wat aan doen.” De doorlopende leerlijn knelt te vaak, vindt hij. De Jong is voorzitter van een werkgroep die in opdracht van de Groene Kennis Coöperatie wil werken aan doorlopende leerlijnen

‘We willen dat de doorlopende leerlijn is opgebouwd uit aaneensluitend, transparante en door iedereen te begrijpen schakels’

in de hele onderwijskolom. Zijn taak was aanvankelijk om dit project te initiëren, maar, zo zegt hij, “ik raak er steeds dieper in verstrikt en het boeit me. Misschien dat het komt omdat ik zelf als student heb ervaren dat die onderwijskolom knelt.” De Jong heeft een onderwijsloopbaan van lbo, via mbo en hbo

naar een universitaire opleiding. “Te vaak moest ik dingen opnieuw leren die ik al kende of kon. En nog steeds zitten er knellingen in de onderwijskolom. Met dit ruggengraatproject willen we er aan werken.”

Waarom noemen jullie dit ruggengraatproject?

“Omdat we met de resultaten van het project een ruggengraat in de onderwijskolom willen zijn. Een ruggengraat is iets wat binnen in je zit. Het is beweeglijk, flexibel, er zitten schakels in en er zit een doorlopende zenuwbaan in. Een ruggengraat kan knellen. Dat doet pijn en je beweegt dan minder makkelijk. In het onderwijs gebeurt dat te vaak. We willen daarom dat de doorlopende leerlijn is opgebouwd uit aaneensluitend, transparante en door iedereen te begrijpen schakels, zoals de wervels in de ruggengraat, waarin leerlingen of studenten goed kunnen doorstromen of op elk moment in- of uit kunnen stromen. Op zichzelf is die wens niet nieuw. Vijftien jaar geleden al, met de vorming van aoc’s en de invoering van het Overzicht van Diploma’s en Certificaten wilden scholen dat nastreven. Maar ze kregen het niet goed voor elkaar. Ik vraag me af waarom er nog steeds geen doorlopende leerlijn is?”

Waarom is die er dan niet?

“Dat weet ik niet, ik begrijp het ook niet goed. Dat is een van de dingen die we uit willen zoeken. Maar dat is niet het eerste waar we ons in dit project mee bezig houden. Waar we ons in eerste instantie op richten is de ontwikkeling van een metataal, een taal waarin we de ontwikkeling van competenties in de hele onderwijskolom bespreken kunnen. Competenties zijn nu ook wel beschreven, maar het resulteert soms in een Babylo-

nische spraakverwarring. Dat bevordert niet de communicatie over wat iemand kent, kan en is als deze een bepaalde competentie heeft en daarmee dus ook de doorstroom van leerlingen niet, het belemmert het.”

Kun je een voorbeeld geven?

“Als je het hebt over bijvoorbeeld ‘plannen’. De competentie plannen en organiseren is voor alle onderwijstypen wel beschreven, maar je kunt uit die beschrijvingen niet aflezen om welk ontwikkelingsstadium het gaat. Een leerling op het vmbo plant zijn eigen werk voor bijvoorbeeld een uur of een dag. Voor hem hebben de onderlinge componenten van een competentie andere accenten dan een hbo’er die voor meerdere jaren voor een hele afdeling moet kunnen plannen. Daar praat je over een heel ander abstractieniveau. We zijn nu – als vingeroefening – bezig met het beschrijven van de verschillende ontwikkelingsfasen of groeistappen van enkele competenties. We willen dus een taal ontwikkelen, een metataal, waarin je competenties kunt beschrijven. We nemen voorlopig als uitgangspunt de SHL-competenties, competenties die je nodig hebt in je ontwikkeling in je werksituatie zoals formuleren en rapporteren, presenteren of organiseren.

Zit het onderwijs hier wel op te wachten?

“In juni hebben we onze ideeën voorgelegd aan vertegenwoordigers van onderwijsinstellingen. We hebben laten zien

Lector Frank de Jong vindt dat leerlingen nog te vaak dingen opnieuw moeten leren die ze al kunnen of kennen. De groene onderwijskolom knelt op te veel plekken →

Lector Frank de Jong

Dr. Frank de Jong is sinds februari 2006 full-time lector competentieontwikkeling bij Stoas Hogeschool en CAH Dronten. Hij is onderwijspsycholoog en onderwijskundige en heeft ervaring als onderzoeker en kennismanager van leren en ontwikkeling van mensen in hun werk en organisatie.

In het verleden werkte Frank bij de leerstoelgroep Agrarische Onderwijskunde in Wageningen. De afgelopen jaren heeft hij gewerkt als kennismanager en managementadviseur bij NS-Opleidingen, bij de LSOP (landelijke selectie en opleidingen politie) en als docent/onderzoeker op de Radboud Universiteit. E(bleded)-leren, community learning, colaborative learning, innovatieve HRD-omgevingen en werkgebaseerd werkplekleren gekoppeld aan competenties, loopbaanfasen en managementontwikkeling hebben zijn bijzondere belangstelling.

De Jong houdt zich met de kenniskring in het lectoraat bezig met onderwerpen die van belang zijn voor de ontwikkeling van het leren en de competenties van docenten binnen competentiegericht onderwijs. Zo doet de Jong samen met de docenten van de beide onderwijsinstellingen in die kenniskring onderzoek naar evaluatie van competentiegericht onderwijs in de ogen van de student, de rol van vakkennis in daarin, de benodigde competenties van docenten en de opleidingsschool in drievoud.

Ze onderzoeken de mogelijkheden om docenten in het competentiegericht onderwijs te professionaliseren. Wat voor soort ondersteuning hebben ze nodig? En hoe ondersteun je die docenten dan? Wat heb je nodig vanuit het competentiegericht onderwijs om in contact met bedrijfsleven te komen? Wat betekent het competentiegericht onderwijs voor internationale studenten? En welke rol kunnen Stoas Hogeschool en CAH- Dronten als kennisknooppunt spelen in onderwijsontwikkeling, innovatie en professionalisering van docenten en kennismanagers?

hoe zo'n metataal eruit zou kunnen zien voor competenties als organiseren en plannen of voor presenteren. Er was een grote opkomst en de betrokkenheid van de mensen was groot. Ze erkennen het probleem van de knellingen in de onderwijskolom en willen er ook graag aan meewerken. Na deze dag hebben we de trekkersgroep uitgebreid met vertegenwoordigers van andere onderwijsinstellingen (vmbo's aoc's en hao, de hele sector), Aequor en de Leerstoelgroep Educatie en Competentiestudies in Wageningen. Daarbuiten blijft een grote kring die mee wil blijven denken. Die willen ook dingen uitvoeren en helpen die metataal te ontwikkelen."

Wat zijn nu jullie plannen?

"In januari willen we zover zijn met de ontwikkeling van die metataal dat we een aantal competentieschakels compleet hebben. Die willen we testen in een pilot. Daarvoor hebben we een Rigo-project 'Tom Tom' aangevraagd. Uit de bijeenkomst in juni kwam dat we ons eerst moeten concentreren op de schakels vmbo onderbouw-bovenbouw, vmbo-mbo, mbo-hbo en hbo-wur. Daar gaan we ons in die pilot eerst op concentreren. Maar uiteindelijk willen we meer, want het gaat natuurlijk niet alleen om die schakels. Als we ons daarop zouden concentreren, zouden het bijna eindtermen zijn. We willen ook de groei in competenties in beeld brengen. Hoe zie je dat iemand groeit in zijn competentie voor spreekvaardigheid of plannen. Misschien is dat wel het meest interessante.

Krijgen we nu straks weer nieuwe voorschriften voor het onderwijs?

"We gaan geen systeem neerzetten dat ingrijpt op de schoolorganisatie, het wordt geen nieuwe kwalificatiestructuur of een overzicht van exameneisen. Het moet een taal worden die er voor zorgt dat je kunt praten over competenties. Het moet de doorlopende leerlijnen makkelijker neerzetten, zodat leerlijnen effectiever door de onderwijskolom heen kunnen, maar ook makkelijker zijwaarts in en uit kunnen stromen. We vergelijken het wel met de euro. Vijf jaar geleden had je allemaal verschillende

muntsoorten in Europa, nu heb je er een. Er verandert niets, maar je moet alleen anders rekenen. En het is zelfs nog mogelijk om – zoals in Frankrijk gebeurt – ook je oude taal te hanteren. Zo iets willen we in het onderwijs ook bereiken. Het heet niet voor niets 'ruggengraat'. Het is een backbone, het moet een steun zijn, geen voorschrijvend iets."

Maar het heeft toch wel invloed op de didactiek?

"Natuurlijk, want daar zitten nu ook wel knelpunten. Dat hoor ik steeds als ik met schoolvertegenwoordigers praat. Het komt nu wel voor dat leerlingen op een vmbo heel competentiegericht bezig zijn, terwijl ze op een aansluitend mbo heel cognitief gericht onderwijs krijgen. Mijn indruk is – voorzover ik dat weet – dat het LEF-project van de AOC Raad zich eerder richtte op de complementaire didactiek. Daaruit voortvloeiend hebben zij zich ook gericht op competentiebeschrijvingen. Daar maken wij weer dankbaar gebruik van. Wij zijn in eerste instantie niet met de complementaire didactiek bezig. Eerst richten we ons op de competentieschakels en metataal, als dat lukt kom je vanzelf te spreken over de problematiek van de 'complementaire didactiek.'"

Wanneer gebeurt dat dan?

"Dat weet ik niet, dat kan ik niet zeggen. Na de vakantie willen we het projectplan klaar hebben. In de eerste fase houden we ons bezig met de metataal, dat kan nog wel een jaar duren. Wat er in de vierde fase gebeurt en wanneer dat is, dat komt uit het proces naar voren. Wat het belangrijkste is, is dat we nu landelijk iets doen aan de doorlopende leerlijn voor de totale groene kolom. Maar we doen het niet alleen. Alle activiteiten van groene onderwijsinstellingen voor de ontwikkeling van competentiegericht bieden de kans doorlopende leerlijnen te realiseren. Het is aan het groene onderwijs of die kans gepakt wordt en het ruggengraatproject wil ondersteunen om die kans te pakken." □